

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 187/2022-59

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša a zo sudcov Ladislava Duditša (sudca spravodajca) a Libora Duľu v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **Rímskokatolíckej cirkvi Biskupstva Banská Bystrica**, Námestie SNP 19, Banská Bystrica, IČO 00 179 086, zastúpenej **URBAN GAŠPEREC BOŠANSKÝ, s. r. o.**, advokátskou kanceláriou, Havlíčkova 16, Bratislava, IČO 47 244 895, v mene ktorej koná advokát a konateľ JUDr. Ondrej Urban, MBA, proti uzneseniu Okresného súdu Žiar nad Hronom č. k. 10 C 75/2014-684 z 11. júna 2021 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Okresného súdu Žiar nad Hronom č. k. 10 C 75/2014-684 z 11. júna 2021 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a jej právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Okresného súdu Žiar nad Hronom č. k. 10 C 75/2014-684 z 11. júna 2021 **z r u š u j e a v e c v r a c i a** Okresnému súdu Žiar nad Hronom na ďalšie konanie.
3. Okresný súd Žiar nad Hronom **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľke trovy konania v sume **707,45 eur** a zaplatiť ich právnenému zástupcovi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 16. júla 2021 domáhala vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len

„listina“), práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva na účinný opravný prostriedok podľa čl. 46 ods. 1 ústavy v spojení s čl. 36 ods. 1 listiny a podľa čl. 13 dohovoru uznesením Okresného súdu Žiar nad Hronom (ďalej len „okresný súd“) č. k. 10 C 75/2014-684 z 11. júna 2021 (ďalej len „napadnuté uznesenie“) v spojení s výzvou okresného súdu z 15. júna 2021 na úhradu súdneho poplatku za podané dovolanie v sume 66 317 eur (ďalej len „napadnutá výzva“). Sťažovateľka navrhuje napadnuté uznesenie a napadnutú výzvu zrušiť a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie. Sťažovateľka ďalej žiada, aby jej ústavný súd priznal náhradu trov konania.

2. Uznesením ústavného súdu č. k. IV. ÚS 187/2022-34 z 12. apríla 2022 bola ústavná sťažnosť sťažovateľky prijatá na ďalšie konanie v celom rozsahu.

3. Z ústavnej sťažnosti, napadnutého uznesenia, pripojeného spisu všeobecného súdu a priložených príloh vyplýva nasledujúci stav veci:

4. Rozsudkom okresného súdu č. k. 10 C 75/2014-453 z 22. mája 2020 (ďalej len „rozsudok okresného súdu“) bolo určené, že sťažovateľka ako žalovaná je výlučnou vlastníčkou nehnuteľnosti, ktorá bola predmetom sporu. Zároveň jej bola uložená povinnosť zaplatiť žalobkyni obchodnej spoločnosti sumu 929 429,73 eur oproti povinnosti žalobkyne vydať (vypratať) žalovanej predmetnú nehnuteľnosť do 3 dní od právoplatnosti tohto rozsudku. Sťažovateľke bola tiež uložená povinnosť nahradiť žalobkyni trovy prvostupňového a odvolacieho konania v rozsahu 100 %. Proti rozsudku okresného súdu sťažovateľka podala odvolanie. Krajský súd v Banskej Bystrici (ďalej len „krajský súd“) rozsudkom č. k. 14 Co 62/2020-509 z 23. februára 2021 (ďalej len „rozsudok krajského súdu“) potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie.

5. Rozsudok krajského súdu sťažovateľka napadla dovolaním, pričom požiadala aj o priznanie oslobodenia od platenia súdneho poplatku za podané dovolanie v celom rozsahu, prípadne čiastočne. Priznanie oslobodenia od súdnych poplatkov sťažovateľka dôvodila tým, že je cirkevnou organizáciou, ktorá vlastní určité nehnuteľnosti, avšak ich predaj neprichádza do úvahy z dôvodu, že slúžia na výkon cirkevných činností. Príjmy sťažovateľky tvoria prakticky iba príjmy z prenájmu. Pandémia COVID-19 mala nepriaznivý vplyv na výšku týchto príjmov, ako aj na výšku príjmov z cirkevných zbierok (zbierka na mládež organizovaná na Kvetnú nedeľu), ktoré boli v rokoch 2020 a 2021 zrušené. Sťažovateľka vyčíslila predbežne výšku súdneho poplatku na sumu 66 386 eur, čo je pre ňu, prihliadnuc na jej súčasnú ekonomickú situáciu, likvidačná suma. Vývoj vlastného imania sťažovateľky za dva roky (2020 a 2021) celkom jednoznačne preukazuje za rok 2021 zníženie imania o sumu 230 913,99 eur (oproti hospodárskemu výsledku za r. 2020) a za rok 2020 zníženie imania až o sumu 384 773,59 eur (oproti hospodárskemu výsledku za r. 2019).

6. Napadnutým uznesením okresného súdu sťažovateľke nebolo priznané oslobodenie od súdnych poplatkov za podané dovolanie. Okresný súd uviedol, že v prejednávanej veci sťažovateľka vystupuje ako právnická osoba a ide o obchodnoprávny spor. Podľa názoru okresného súdu sťažovateľka „v takomto postavení účastníka strany sporu, pri hospodárení na základe vlastnej činnosti a výsledkov hospodárenia, podstupuje podnikateľské riziko, ktoré mu prináša buď stratu alebo zisk.“. Skutočnosť, že sťažovateľka nebola pri predmete svojej činnosti úspešná a nedosahuje zisk, resp. v dôsledku neúspešného podnikania v minulosti sa teraz ocitla v nepriaznivej finančnej situácii, nemôže byť dôvodom na oslobodenie od súdnych poplatkov, keďže takéto podnikateľské

riziko nie je možné prenášať na štát [rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) č. k. 6 Sžf 23/2011 z 24. augusta 2011, ako aj č. k. 8 Sžf 48/2011 zo 17. mája 2012]. Ak sťažovateľka dosahovala nižšie príjmy v dôsledku protipandemických opatrení, môže sa so svojou žiadosťou obrátiť na inštitút štátnej pomoci, avšak uvedená skutočnosť neodôvodňuje potrebu vyhovieť žiadosti o priznanie oslobodenia od platenia súdnych poplatkov a ani nespôsobuje odklad ich zaplatenia.

7. Následne okresný súd vyzval sťažovateľku na úhradu súdneho poplatku za podané dovolanie v sume 66 317 eur, ktorý aj zaplatila, aby sa domohla svojich právom chránených záujmov v rámci dovolacieho konania.

II. Argumentácia sťažovateľky

8. Sťažovateľka dôvodí porušenie označených základných práv napadnutým uznesením okresného súdu takto:

a) Sťažovateľka náležitým spôsobom preukázala súdu splnenie všetkých zákonných podmienok na priznanie oslobodenia od platenia súdneho poplatku podľa § 254 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „CSP“) vzhľadom najmä na enormný pokles príjmov z prenájmu nehnuteľností a zo zbierok, ktorý nastal v rokoch 2020 a 2021 v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19. K odkazu okresného súdu na možnosť sťažovateľky žiadať štátnu pomoc v dôsledku pandémie COVID-19 sťažovateľka uvádza, že pre ňu ako štátom registrovanú cirkev nebola k dispozícii žiadna schéma pomoci.

b) Okresný súd nesprávne sťažovateľku označil za podnikateľský subjekt. Sťažovateľka má právnu subjektivitu, keďže je samostatným biskupstvom a patrí pod rímskokatolícku cirkev zapísanú v zozname registrovaných cirkví a náboženských spoločností vedenom Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky. Charakter jej vykonávanej činnosti je odlišný od „klasických“ právnických osôb ako podnikateľov (napr. obchodných spoločností). Okresný súd sa bližšie nezaoberal, na aké účely bola zriadená sťažovateľka a že nie je bežnou právnickou osobou zapísanou v obchodnom registri. Podľa názoru sťažovateľky to, že bola označená za podnikateľský subjekt, je prejavom porušenia princípu zákazu *denegatio iustitiae*. Ak okresný súd nerozlišuje medzi registrovanou cirkvou, ktorá je *de iure* právnickou osobou na jednej strane a podnikateľským subjektom na druhej strane, napadnuté uznesenie nemôže nikdy prejsť testom legality, legitimacy a proporcionality. Napadnuté uznesenie je preto v priamom rozpore s princípom právneho štátu, možno ho považovať za arbitrárne, svojvoľné, riadne neodôvodnené, a tým aj nepreskúmateľné.

c) V napadnutom uznesení okresný súd vôbec nereagoval na argumentáciu sťažovateľky v danom návrhu týkajúcu sa jej nepriaznivého ekonomického stavu a likvidačného dopadu extrémne vysokého súdneho poplatku za podané dovolanie.

d) Keďže nebolo vyhovené jej návrhu na priznanie oslobodenia od platenia súdneho poplatku za podané dovolanie, okresný súd sťažovateľke odňal aj právo na prístup k súdu, konkrétne na prístup k dovolaciemu konaniu, keďže následne bola vyzvaná na úhradu súdneho poplatku

v extrémnej výške. Súčasne sa okresný súd dopustil aj porušenia jej práva na účinný opravný prostriedok predstavujúci podanie dovolania proti rozsudku odvolacieho súdu.

e) Z ústavnoprávneho hľadiska sťažovateľka považuje vyrubený súdny poplatok za neprimeraný, extrémne neproporčný a nesprávne vyhodnotený najmä vzhľadom na nepomer k tomu, čoho sa sťažovateľka dovolaním domáha. Okresný súd posudzoval dôvody na priznanie oslobodenia od súdnych poplatkov a výšku súdneho poplatku formalisticky a izolovane bez toho, aby skúmal primeranosť výšky súdneho poplatku vo vzťahu k právu sťažovateľky na prístup k súdu a na účinný opravný prostriedok. Majetok sťažovateľky už v súčasnosti podlieha exekúcii a nemá žiaden majetok, z ktorého mohla uhradiť akúkoľvek časť súdneho poplatku bez výrazného zhoršenia svojej finančnej situácie. V dôsledku tohto súdneho sporu sťažovateľka bola nútená požičať si finančné prostriedky od farnosti vo svojej diecéze. V tomto ohľade sťažovateľka poukazuje na rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo veciach Jedamski a Jedamska proti Poľsku, Tolstoy – Miloslavsky proti Spojenému kráľovstvu, Kreuz proti Poľsku, Kniat proti Poľsku a Golder proti Spojenému kráľovstvu.

III.

Vyjadrenie okresného súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

9. Okresný súd prostredníctvom zákonného sudcu zotrval na právnom názore, že sťažovateľku je potrebné považovať za právnickú osobu, podnikateľa, prejednávaná vec je obchodnoprávnym sporom, čo vyplýva aj z rozsudku odvolacieho súdu, sťažovateľka vystupuje v právnych vzťahoch ako podnik. Okresný súd poukázal na uznesenie najvyššieho súdu č. k. 6 Sžo 248/2010 z 30. marca 2011, z ktorého vychádza aj napadnuté uznesenie. Ďalej poukázal aj na uznesenie najvyššieho súdu č. k. 2 Sžf 23/2010 z 21. júla 2010, v zmysle ktorého nemožno dôsledky podnikateľského úsilia prenášať formou úľav z poplatkovej povinnosti na štát, takto by totiž boli neúspešní podnikatelia zvyhodňovaní oproti podnikateľom úspešným. Ak by súdy priznávali oslobodenie od súdnych poplatkov neúspešným podnikateľom, dochádzalo by k diskriminácii úspešných podnikateľov. Zákonný sudca poukázal aj na značný nehnuteľný majetok, ktorý sťažovateľka vlastní a ktorý poskytuje na prenájom, čo je predmetom jej podnikateľskej činnosti. Iba dočasné zníženie príjmov nemôže byť dôvodom na oslobodenie od súdnych poplatkov s poukazom na uznesenie najvyššieho súdu č. k. 4 Obo 51/2008 zo 4. septembra 2009, v zmysle ktorého samotná skutočnosť, že žiadateľ o oslobodenie nemá dostatok finančných prostriedkov ešte neznamená, že jeho majetkové pomery odôvodňujú oslobodenie od súdnych poplatkov. Pomery účastníka konania (fyzickej osoby i právnickej osoby, podnikateľského subjektu i nepodnikateľského subjektu) nie sú určované len finančnou hotovosťou, resp. stavom na bankových účtoch, ale celkovou majetkovou situáciou. Zhodné závery možno nájsť aj v rozhodnutiach najvyššieho súdu vo veciach sp. zn. 8 Sžf 27/2016 a sp. zn. 5 Sžf 41/2010: *„Nepriaznivá hospodárska situácia podnikateľa ako dôsledok podnikania, nemôže byť paušálnym dôvodom pre priznanie oslobodenia od súdnych poplatkov.“*

10. Zákonný sudca uviedol, že v napadnutom uznesení dôsledne posúdil individuálne pomery sťažovateľky a dospel k záveru, že vzhľadom na rozsah jej nehnuteľného, ako aj hnutel'ného majetku je sťažovateľka schopná zabezpečiť úhradu súdneho poplatku. Napadnuté uznesenie je podľa jeho názoru dostatočne odôvodnené a vychádza z judikatúry najvyššieho súdu. Odkaz sťažovateľky na rozhodnutia ESLP nie je relevantný, keďže ide o rozhodnutia, kde vystupovali v pozícii sťažovateľov fyzické osoby. Skúmanie pomerov podnikateľského subjektu nesmeruje do sociálnej sféry ale predovšetkým majetkovej. Výška vyrubeneho súdneho poplatku zodpovedá zákonnej výške a nie je neprimeranou vzhľadom na hodnotu predmetu sporu. Súdne poplatky majú za úlohu aj zabrániť podávaniu nedôvodných a zbytočných podaní. V tejto veci rozhodoval okresný súd dvakrát, rovnako aj krajský súd, preto je plne dôvodné zaoberať sa otázkou dôvodnosti podaného dovolania a následnej poplatkovej povinnosti.

11. V závere zákonný sudca zhrnul, že podaná ústavná sťažnosť je nedôvodná a špekulatívna a majetkové pomery sťažovateľky nasvedčujú záveru o vykonávaní podnikateľskej činnosti a neodôvodňujú žiadnu úľavu vo forme oslobodenia od súdnych poplatkov, preto navrhol, aby ústavný súd podanej sťažnosti nevyhovel.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

12. Zúčastnená osoba, ktorou je žalobkyňa obchodná spoločnosť [REDACTED] nevyužila svoje právo a k podanej ústavnej sťažnosti sa nevyjadrila.

III.3. Replika sťažovateľky:

13. Sťažovateľka zotrvala na názore, že vyrubený súdny poplatok bol neúmerený. Pokles príjmov sťažovateľky bezprostredne predchádzal podaniu žiadosti o oslobodenie od súdneho poplatku. Prípadná pomoc zo strany štátu nebola zaručená, pričom zaplatenie súdneho poplatku bolo potrebné učiniť v stanovenej lehote. Okresný súd navyše sťažovateľku odkázal na štátnu pomoc zmätočným spôsobom na neexistujúci úrad.

14. Úvahu okresného súdu o nezohľadnení nepriaznivej finančnej situácie právnickej osoby z dôvodu, že by to mohlo pôsobiť diskriminačne vo vzťahu k „zdravým subjektom“, považuje sťažovateľka za ústavne neprípustnú. Tento argument okresného súdu vedie k záveru, že žiadna právnická osoba nemá nárok na oslobodenie od súdneho poplatku. Sťažovateľka poukázala na rozhodnutie najvyššieho súdu č. k. 8 Sžf 27/2017 z 23. júna 2016, v zmysle ktorého pri skúmaní majetkových pomerov právnickej osoby je potrebné vziať do úvahy aj dôvody, pre ktoré sa ocitla v nepriaznivej finančnej situácii, najmä ak ide o dôvody majúce pôvod v nepredvídateľných situáciách. V tejto súvislosti poukázala aj na rozhodnutie najvyššieho súdu vo veciach sp. zn. 5 Obo 127/2008, 5 Obo 128/2008, 5 Obo 129/2008, v zmysle ktorého zamietnutie návrhu obchodnej spoločnosti s odôvodnením, že by sa tým prenášalo podnikateľské riziko na štát, nemá oporu v zákone. Sťažovateľkine hlavné príjmy tvorili príjmy z prenájmu, pričom práve toto odvetvie bolo vplyvom pandémie najviac ovplyvnené. Sťažovateľka ďalej poukázala aj na uznesenie najvyššieho súdu č. k. 2 Sžf 37/2014 z 25. februára 2015, v zmysle ktorého u právnických osôb a fyzických osôb, ktoré sú podnikateľmi, súd berie na zreteľ i povahu ich podnikateľskej činnosti.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

15. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou a so stanoviskami účastníkov konania, ako aj s obsahom spisu všeobecného súdu dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci, a preto pristúpil k posúdeniu veci samej.

16. Podstata ústavnej sťažnosti spočíva v namietanom porušení základného práva na súdnu ochranu, základného práva na prístup k dovolaciemu konaniu a základného práva na účinný prostriedok nápravy v podobe iniciovania dovolacieho konania podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny, práva na spravodlivé súdne konania podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a práva na účinný prostriedok nápravy podľa čl. 13 dohovoru napadnutým uznesením okresného súdu v spojení s napadnutou výzvou. Sťažovateľka tvrdí, že jej nebolo priznané ani čiastočné oslobodenie od súdneho poplatku za podanie dovolania, a to v rozpore s platnou právnou úpravou bez riadneho odôvodnenia, výška vyrubeného súdneho poplatku je neproporcionálna k uplatnenému právu sťažovateľky, okresný súd ju nesprávne prirovnal k podnikateľskému subjektu, ktorý nesie zodpovednosť za podnikateľské riziko a toto riziko nie je možné podľa okresného súdu presúvať na štát v podobe úľav z úhrad súdnych poplatkov.

17. Z ústavnoprávneho pohľadu je zmyslom a účelom základného práva na súdnu ochranu zaručiť, resp. umožniť každému reálny prístup k súdu, a to po splnení podmienok ustanovených zákonom (I. ÚS 62/97, II. ÚS 26/96, I. ÚS 73/2020). Článkom 46 ods. 1 ústavy sa teda zaručuje predovšetkým prístup k súdu, pretože len v takom prípade sa vytvárajú podmienky na domáhanie sa práva na súdnu ochranu (II. ÚS 71/97).

18. Právo na prístup k súdu je jedným zo základných komponentov práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 dohovoru. Z rozhodovacej praxe ESĽP možno vyvodit' viaceré prípustné možnosti obmedzenia práva na prístup k súdu. Patrí sem napr. imunita proti súdnemu konaniu (napr. cudzí diplomati), zákonné lehoty na uplatnenie určitých práv, povinné advokátske zastúpenie, nesplnenie formálnych a materiálnych žalobných náležitostí, ale tiež inštitút súdnych poplatkov (I. ÚS 73/2020).

19. V tejto súvislosti ústavný súd už judikoval, že rozhodovanie o oslobodení od súdnych poplatkov patrí zásadne do rozhodovacej sféry všeobecných súdov (II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015, porovnaj tiež uznesenie Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 788/09). Je preto vecou judikatúry všeobecných súdov, aby vymedzila kritériá, z ktorých bude pri aplikácii zákonných ustanovení týkajúcich sa oslobodenia od súdnych poplatkov vychádzať (porov. I. ÚS 27/2014, III. ÚS 559/2011, III. ÚS 441/2014, II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015).

20. V zmysle judikatúry ESĽP právo na prístup k súdu nie je chápané ako absolútne právo, ale môže podliehať obmedzeniam, ktoré nemôžu obmedziť prístup jednotlivca spôsobom narúšajúcim samotnú podstatu tohto práva [Stanev proti Bulharsku (Bulgaria) (Veľká komora), 2012, § 229; Baka proti Maďarsku (Veľká komora), 2016, § 120; Naït-Liman proti Švajčiarsku (Veľká komora), 2018,

§ 113; Philis proti Grécku (č. 1), 1991, § 59; De Geouffre de la Pradelle proti Francúzsku, 1992, § 28].

21. V prípade sťažovateľky ústavný súd identifikoval, že okresný súd v napadnutom uznesení neskúmal majetkové pomery sťažovateľky, ale sledoval judikatúrne názory najvyššieho súdu, v zmysle ktorých je potrebné rozlišovať osobu žiadateľa v prípadoch, ak ide o fyzickú osobu, resp. právnickú osobu podnikateľa, pričom sťažovateľku priradil k skupine právnických osôb podnikateľov znášajúcich podnikateľské riziko, ktorého prípadné neunesenie nemôže byť prenášané na štát v podobe úľav z povinnosti platiť súdne poplatky.

22. K povahe subjektu sťažovateľky ústavný súd uvádza, že ide o právnickú osobu, ktorá odvodzuje vlastnú právnu subjektivitu od právnej subjektivity cirkvi v zmysle § 19 ods. 1 zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o cirkvách“). Evidenciu právnických osôb, ktoré odvodzujú svoju právnu subjektivitu od cirkví a náboženských spoločností, vedie Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky.

23. Sťažovateľka konkrétne svoju právnu subjektivitu odvádza od registrovanej Rímskokatolíckej cirkvi v Slovenskej republike (ďalej len „RKC“). Hlavná činnosť sťažovateľky, ako aj ostatných právnických osôb RKC je vykonávaná vo verejnom záujme a zahŕňa oblasť sociálnej činnosti, oblasť výchovy a vzdelávania so zameraním na rôzne cieľové skupiny, oblasť zdravotníctva vrátane prvkov charakteru sociálnych služieb, oblasť charitatívneho zamerania, oblasť duchovných služieb vrátane služieb s prvkami psychologickej a psychoterapeutickej pomoci (porov. prípis RKC vyhotovený na účely § 13 ods. 1 zákona o cirkvách).

24. V zmysle § 6 ods. 1 písm. g) zákona o cirkvách cirkvi a náboženské spoločnosti môžu na plnenie svojho poslania najmä vlastniť hnutel'ný a nehnuteľný majetok a mať iné majetkové a nehmotné práva. Sťažovateľka má plnú spôsobilosť mať práva a povinnosti, ako aj spôsobilosť na právne úkony, je oprávnená vlastniť majetok a je oprávnená vykonávať správu vlastného majetku. V rámci správy vlastného majetku sťažovateľka nehnuteľností vo svojom vlastníctve prenajíma. Prenájom nehnuteľností vykonávaný sťažovateľkou nie je jej obchodnou činnosťou aj napriek tomu, že jej z neho plynie príjem.

25. Sťažovateľka ďalej nespĺňa definíciu podnikania v zmysle § 2 ods. 1 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov: „Podnikaním sa rozumie sústavná činnosť vykonávaná samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku alebo na účel dosiahnutia merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu, ak ide o hospodársku činnosť registrovaného sociálneho podniku podľa osobitného predpisu.“ Spravovanie vlastného majetku sťažovateľky nie je podnikateľskou činnosťou v zmysle citovanej definície a nie je ani jej hlavnou činnosťou a primárnym účelom, na ktorý bola zriadená.

26. Aj napriek záveru, že hlavná činnosť sťažovateľky nie je podnikateľská činnosť, pri vstupe do právnych vzťahov s inými právnymi subjektmi sa ich právne vzťahy môžu riadiť aj ustanoveniami obchodného práva, a to z hľadiska povahy samotného zmluvného vzťahu, ako aj z hľadiska povahy druhej zmluvnej strany, resp. strany v rámci zmluvnej voľnosti si môžu svoj právny vzťah dojednať v režime obchodného práva bez toho, aby tým bola dotknutá povaha sťažovateľky ako takej.

27. Pre rozhodovanie o oslobodení od súdnych poplatkov všeobecne platí, že ak je systém výpočtu súdnych poplatkov naviazaný na hodnotu sporu, jeho súlad s čl. 6 dohovoru je zaručený, ak je tento systém dostatočne pružný, aby umožňoval možnosť úplného, resp. čiastočného oslobodenia od platenia súdneho poplatku, resp. zníženie súdneho poplatku (porov. Nalbant a ďalší proti Turecku, 2022, § 39 a § 40 a pozri § 41 – § 45, kde sťažujúca sa spoločnosť bola nútená vzdať sa svojho odvolania, pretože nemohla zaplatiť vyrubené súdne poplatky).

28. Z uvedených záverov možno vyvodit' aj to, že aj právnická osoba je adresátom čl. 6 ods. 1 dohovoru a práva na prístup k súdu, pričom nie je dôvodné diverzifikovať skúmanie splnenia podmienok na oslobodenie od platenia súdnych poplatkov vo vzťahu k fyzickej osobe, resp. právnickej osobe. Prípadná dvojkoľajnosť nevyplýva ani zo zákonnej dikcie § 254 CSP.

29. Najvyšší správny súd Českej republiky sa k spôsobu skúmania majetkových pomerov žiadateľa vyjadril v uznesení rozšíreného senátu č. k. 1 As 70/2008-74 z 27. mája 2010: „*Príčiny nemajetnosti sú totiž pre rozhodnutie o oslobodení od súdnych poplatkov zásadne irelevantné, pretože zákonodarca ich ako kritérium pre posúdenie nestanovuje.*“ Podľa rozsudku Najvyššieho správneho súdu Českej republiky č. k. 2 Afs 28/2004-40 z 1. septembra 2004 príliš silný dôraz na „*subjektívnu stránku*“ konania účastníka by viedol „*k znemožneniu prístupu k súdu ľudom v živote či podnikaniu neúspešným*“.

30. Uvedené závery boli vyslovené pre české právne prostredie a týkajú sa správneho súdnictva. Ide však o závery argumentačne v plnom rozsahu aplikovateľné aj na posúdenie podmienok na oslobodenie od platenia súdnych poplatkov v občianskom súdnom konaní v Slovenskej republike. Ide totiž o interpretáciu § 138 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSŘ“), pričom formulačne rovnocenné znenie textu civilného procesného predpisu (§ 138 Občianskeho súdneho poriadku) platilo až do prijatia Civilného sporového poriadku. Aktuálna procesnoprávna úprava podmienok na oslobodenie od súdnych poplatkov spočívajúcich v skúmaní pomerov strany je v podstate rovnaká (porov. § 138 OSŘ: „Na návrh môže predseda senátu priznať účastníkovi zčasti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka...“ oproti § 254 CSP: „Súd na návrh prizná oslobodenie od súdneho poplatku, ak to odôvodňujú pomery strany.“).

31. K spôsobu aplikácie § 254 CSP okresným súdom ústavný súd uvádza, že podľa jeho doslovného znenia jediným kritériom, ktoré má súd brať do úvahy pri rozhodovaní o oslobodení, sú pomery sporovej strany. Pôvodná procesná úprava upravovala aj podmienku, že nesmeli ísť o „svojvoľné alebo zjavne bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva“, ktorá sa v aktuálnom znení § 254 CSP nenachádza, možno ju však vyvodit' z čl. 5 CSP: „Zjavné zneužitie práva nepožíva právnu ochranu. Súd môže v rozsahu ustanovenom v tomto zákone odmietnuť a sankcionovať procesné úkony, ktoré celkom zjavne slúžia na zneužitie práva alebo na svojvoľné a bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva, alebo vedú k nedôvodným priet'ahom v konaní.“ (porov. ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok*. 2. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2022, s. 1012, marg. č. 3.).

32. Ústavný súd sa prikláňa k takej interpretácii § 254 CSP, ktorá umožní čo najobjektívnejšie posúdenie pomerov sporovej strany, to znamená bez prihliadnutia na generalizovanú povahu subjektu žiadateľa. Zohľadnenie predmetu sporu a najmä dôsledné vysporiadanie sa s konkrétnymi

argumentmi strany, ktorá o oslobodenie žiada, a zhodnotenie jej skutočných majetkových pomerov, ktoré musí súdu preukazovať, sú zárukou zachovania základného práva na prístup k súdu.

33. Ak by ústavný súd akceptoval argument, že právnické osoby, ktoré nevykazujú zisk, nemajú bez ďalšieho nárok na oslobodenie od súdnych poplatkov, viedlo by to k absurdnému záveru, že základné právo na prístup k súdu požívajú fyzické osoby, pri ktorých prichádza do úvahy skúmanie ich majetkových pomerov, a právnické osoby, ktoré nevykazujú stratu. Na druhej strane právnické osoby v strate by boli automaticky vylúčené z možnosti posudzovania splnenia podmienok na oslobodenie od platenia súdnych poplatkov bez zohľadnenia ich individuálnej situácie.

34. Na podporu uvedeného prístupu ústavný súd poukazuje aj na závery právnej vedy: «Z gramaticko-jazykového výkladu § 254 ods. 1 CSP jednoznačne vyplýva, že zákon použitím termínu „strana“ tento legálny pojem nijakým spôsobom ďalej nerozlišuje. Z uvedeného hľadiska možno vyvodiť záver, že skutočnosť, či daná strana – či už ide o fyzickú osobu, alebo právnickú osobu – je subjektom vykonávajúcou podnikateľskú činnosť, je z pohľadu aplikácie § 254 ods. 1 CSP irelevantná, keďže predmetné ustanovenie takúto diferenciaciu podľa kategórie strán neustanovuje. Z uvedeného dôvodu sa potom argumentácia súdu operujúca so slovnými spojeniami „podnikateľské riziko“ a „neúspech v podnikaní“ ako kritériami (podmienkami) pri oslobodení strany, ktorá je podnikateľom, javí ako neopodstatnená a arbitrárna.

Súdy sú teda povinné riadiť sa pri interpretácii § 254 ods. 1 CSP kritériami predvídanými týmto ustanovením a nerozširovať ich nad rámec zákona, t. j. robiť pri posudzovaní oslobodenia od súdneho poplatku neoprávnené rozdiely medzi fyzickými osobami a právnickými osobami, či už ide o podnikateľov, alebo nie. Dôsledkom takejto činnosti je potom porušenie ústavnej zásady rovnosti, keďže použitia § 254 ods. 1 CSP sa môže dovoliavať každá strana za identických podmienok.» (ČENTÍK, T. § 254 [Oslobodenie od súdneho poplatku]. In: ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok*. 2. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2022, s. 1015, marg. č. 4.).

35. Okresný súd sa v napadnutom uznesení vôbec nevenoval posudzovaniu majetkových pomerov sťažovateľky, ako to má na mysli dikcia § 254 CSP, ale paušálne, aplikujúc už spochybnený argument o znášaní podnikateľského rizika (ktoré sa z pohľadu ústavného súdu na sťažovateľku nevzťahuje, keďže nie je podnikateľským subjektom), skonštatoval, že sťažovateľka nemá nárok ani na čiastočné oslobodenie od súdneho poplatku. Argumentácia zákonného sudcu o tom, že sťažovateľka disponuje rozsiahlym majetkom, preto je schopná zabezpečiť úhradu súdneho poplatku, bola prezentovaná až vo vyjadrení k podanej sťažnosti, v napadnutom uznesení absentuje individuálne a objektívne zhodnotenie majetkových pomerov sťažovateľky.

36. Možno zhrnúť, že napadnuté uznesenie okresného súdu nesleduje zmysel a účel základného práva na prístup k súdu, ktorým je zabezpečiť efektívnu súdnu ochranu všetkým právnickým osobám a fyzickým osobám, zohľadňujúc ich konkrétne majetkové pomery v tom zmysle, aby bola zaručená podstata práva na prístup k súdu ako súčasť práva na spravodlivé súdne konanie.

37. Na základe uvedeného preto možno ustáliť, že napadnutým uznesením okresného súdu došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu, a to v časti základného práva na prístup k súdu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy v spojení s čl. 36 ods. 1 listiny a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (výrok 1).

38. Vzhľadom na vyslovené porušenie označených základných práv ústavný súd pristúpil k zrušeniu napadnutého uznesenia okresného súdu (výrok 2).

39. Bez toho, aby ústavný súd prejedikoval rozhodnutie okresného súdu o tom, či má žiadosti sťažovateľky vyhovieť a v akom rozsahu, ústavný súd uvádza, že okresný súd sa po vrátení veci bude opätovne zaoberať podanou žiadosťou sťažovateľky o oslobodenie od súdnych poplatkov, pričom jeho úlohou bude objektívne zhodnotiť jej majetkové pomery so zreteľom na ňou deklarované skutočnosti a na základe toho vysloviť, či sú dané dôvody na oslobodenie, resp. zníženie poplatkovej povinnosti za podanie dovolania.

40. Objektívne posúdenie finančnej situácie pritom nemôže byť založené iba na hypotetickej možnosti zaplatiť súdny poplatok, ale musí vychádzať zo skutočností preukázaných v konaní (I. ÚS 295/2020). Zároveň nesmie byť výška poplatkovej povinnosti pre poplatníka likvidačná, v takom prípade nemožno trvať na úhrade súdneho poplatku, resp. na jej úhrade v celom rozsahu. Inak by ustanovenie o priznaní oslobodenia nemalo zmysel a neplnilo by zamýšľaný účel (II. ÚS 218/2022).

41. Sťažovateľka sa v rámci vyslovenia porušenia základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a práva podľa čl. 13 dohovoru domáhala aj vyslovenia porušenia svojho práva na účinný prostriedok nápravy, a to v podobe možnosti iniciovania dovolacieho konania. V tejto časti ústavný súd podanej ústavnej sťažnosti nevyhovel (výrok 4), keďže sťažovateľka dobrovoľne uhradila vyrubený súdny poplatok a ústavný súd dopytom na najvyššom súde zistil, že dovolacie konanie prebieha, a to pod sp. zn. 4 Cdo 307/2021, o dovolaní sťažovateľky nebolo dosiaľ rozhodnuté.

42. Podanou ústavnou sťažnosťou sa sťažovateľka domáha aj zrušenia výzvy na úhradu súdneho poplatku. Z dôvodu, že medzičasom už došlo k úhrade sporného súdneho poplatku, ústavný súd nenašiel dôvod, pre ktorý by bolo potrebné pristúpiť k zrušeniu aj napadnutej výzvy, a ani tejto časti ústavnej sťažnosti nevyhovel (výrok 4). Zrušením napadnutého uznesenia dochádza k tomu, že o oslobodení od súdneho poplatku bude okresný súd rozhodovať opäť, pričom výsledok jeho rozhodnutia nie je v tejto chvíli možné prejedikovať. V tejto súvislosti možno poukázať na § 11 ods. 1 zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov.

V.

Trovy konania

43. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 707,45 eur.

44. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (§ 11 ods. 3). Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2021 je v sume 181,17 eur a hodnota režijného paušálu je v sume 10,87 eur, základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2022 je v sume 193,83 eur a hodnota režijného paušálu je v sume 11,63 eur.

Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2021 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu) a jeden úkon právnej služby uskutočnený v roku 2022 (písomná replika sťažovateľky). Právny zástupca sťažovateľky je subjektom registrovaným pre daň z pridanej hodnoty (ďalej len „DPH“) ako jej platiteľ, preto bola výsledná suma zvýšená o príslušnú sadzbu DPH.

45. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (výrok 3).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. februára 2023

Miroslav Duriš
predseda senátu